

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioannis Ioviani Pontani. De Aspiratione Libri duo. Charon
Dialogus. Antonivs Dialogus. Activs Dialogus. Aegidivs
Dialogus. Asinvs Dialogus. De Sermone Libri Sex. Belli,
Qvod Ferdinandvs Senior ...**

Pontano, Giovanni Giovano

Venetiis, 1519

Definitio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12960

profecisse, quantum aliorum fortasse sit iudicium, utrumque profecto modesta est, non tergiversationis, aut fraudis, qua tamen in re medium quoque retinendum est. Nam uelle id quod inest, nimum attenuare, id finitimum est inficiationi. Vehementior enim extenuatio non minus fortasse in ostentationem intendit, quam arrogantia illa insolens ac uanitatis socia. De cuius principis quia multa iam tradita sunt a nobis, reliquum est de hac ipsa Ironia quae uirtus est, et a multis Socratica est agnominata, quae necessaria uisa sunt, uti praecipiamus. Agnomnabimus itaque libenter Socraticam siue dissimulationem, siue ironiam, quo notius appareat alia dissimulationis genera turpia esse, quaeque condentur digna, sicuti iam docuimus, cum in pluris eam distribuimus partes, hoc uero ipsum genus et honestum esse, et ad uirtutem referendum.

Definitio.

Quo igitur Socratica haec quae et qualis sit, magis appareat, eam sic terminabimus, quaedam ut sit mediocritas pro loco quidem, ac tempore, proque personae dignitate dissimulandi ea quae nobis insunt, et in quibus praestamus, sine ostentatione, et fraude, ac sine lucro. Nam nec Socraticus hic dissimulator pecuniae inhiat ac lucris, nec ut demittendo seque sua, altius offerat, neque ut inaniter mentiat, aut decipiat. Eritque eleuatio ac demissio ipsa sic modesta et prudens, ut neque quod inest, prorsus inficietur, perinde ut nihil externum affingit, exornat uel sese is quae sua non sunt, utque ab ingenuitate nullo modo recedat, sed in ea ipsa dissimulantia potius id praestabit, quod liberali dignum homine iudicetur. Hos igitur intra fines Socratica haec modestia uersabitur, iuraque constituet sua, nam si mediocritas est, modum necesse est, retineat ac temperationem, aliter enim aut in fraudem declinabit mendacium uel ac ueri abnegationem uoluntariam, aut in ostentationem elatam illam quidem ac superbientem, perinde ut de uestitu Laconico Aristoteles iudicat.

Ac primo quidem loco quaerendum uidetur, an aetatem omnem, ac quaecumque uitae partem deceat dissimulantia, omnem ne etiam personam siue is filius sit familias, siue pater, siue cum magistratu, siue priuata liberaque publicis a muneribus. Cuius quidem rei prudentia ipsa iudex erit, et ea ratio, quae iure suo recta agnomnatur. Senex tamen quam iuuenis adolescens uel ad retinendum modestiam quam requirimus, ut prorsus magis est idoneus, sic minus facilis ac lubricus ad in-

currendum in ostentationem, aut in deceptionem, ac fraudem, pro-
 pter longiorem uitæ usum, animumq; magis confirmatum aduersus
 inconstantia, ac leuitatem, tametsi adolescentulos non nunquam uide-
 mus optime constitutos, senes contra perq; immoderatos. Sed nescio quo
 modo in sene ironiam hanc id est eleuationem bene ante actæ uitæ,
 rerumq; gestarū minus admiramur, in iuvene uehementius. fortasse
 quod ætas hæc promptior est ad ostentationem, seq; resq; suas magnifi-
 candas. ab utroq; tamen habendus est ante oculos habitus ille Laconi-
 cus. Ac ne nostris a disciplinis discedamus, Iulius Pomponius exa-
 ctissimus ætatis nostræ Grammaticus, Romanæq; uetustatis perpen-
 sor quàm maxime diligens, nobilitatem generis ita dissimulauit, cum
 e familia esset Sanseuerinia, quæ haudquaquam exiguæ parti Luca-
 niæ imperitaret, ac Brutæ, ut neq; ipse genus fateretur, & cum illis
 quibus notum id esset, ita loqueretur, ut uideri posset nobilitatem con-
 temnere. Cognitionem uero rerū plurimarū, quæ in eo erat non me-
 diocris, ita præ se tulit, ut docens ipse, uetustosq; auctores interpre-
 tans declararet qui et quantus in docendo esset, atq; in interpretando,
 ceterum in conuentibus, familiariq; in consuetudine ac sermone mi-
 rum est quàm uerecunde nedū modeste de se aut sentiret, aut loquere-
 tur, cumq; alijs plurimum tribueret, in se ipsum maxime parcus erat.
 Contra uero Laurentius Vallensis, multæ uir doctrinæ, ingenijq; in-
 primis acuti popularibus in congressibus, ac literatorū circulis osten-
 tandæ disciplinæ iudicatus est fuisse studiosior, ne dicam parum mode-
 stus. ut is in circulis multo appareret diligentior, q̄ in libris ipsis
 quos scriptos reliquit, cumq; non pauca in Dialecticis adinuenisset
 aduersus horum temporum artis eius magistros, eo se se efferebat, pa-
 lam ut diceret, nullam esse Logicam præter Laurentianam. Albertus
 uero cognomento Magnus, qui multa posteritati phisicis in rebus in-
 genij sui reliquit monumenta, in ultima senectute cum studiosis a ui-
 ris consuleretur, respondere plerūq; est solitus, Querite Albertum in
 libris. adeo non modo non præ se ferebat tot annorum studia, lucu-
 brationesq; sed memoriæ uideri uolebat timere, cum tamen & me-
 moria optime ualeret, & obuersarentur ei ante oculos phisicæ in qui-
 sitiones etiam iuuenilium annorum. Antonius Panhormita, qui obli-
 teratam, nedum languescentem in Italia Poeticam restituit in antiquā
 penè formam, cum a studiosis per sepe hominibus de pueteri, dubita-
 taq; siue Poëtæ aliqua, siue Oratoris, interrogaretur sententia, qua-
 dam etiam cum frontis hilaritudine, ac si memoriæ diffideret, Itē (re-
 spondebat) ad Iouianum, adeo etiam senex & primarius uir in Al

phonsi Regis aula, quod se p[ro]p[ri]o uero docuisset, scire se dissimulabat. Itaq; que nunc fructum colligit, dissimulatione ex ea colligit. Hæ igitur Socraticæ sunt dissimulationes, et honestæ et laudabiles, non ut ostendat, non ut lucrum inde aliquod capiant, præter honestam illam animi conscientiam in se ipsa sibi congratulantur est, perfruente[m]q; bonis suis. quem tamen fructum, eumq; maxime uberem admirata posteritas ipsa reddit. Hæc est illa despiciens a sui ipsius tam liberalis, ut liberalitate ex ea, ne dicam elevatione rerum suarum tantos colligat redditus, ut centuplum inde summa etiam cum ubertate accipiat. De traherat sibi Socrates de cognitione rerum, de scientia, non ut abnegaret quod in luce expositum erat, sed ut alios inuitaret ad humanitatem, ac modestiam, neque enim uideri uolebat insolecere ob multarum rerum peritiã. Franciscus Arctinus genere nobilis, doctrina eximius, ætate prouectior, cui Romana nõ parum debet lingua, inter ipsos quos habebat doctrinæ sectatores ita se gerere est solitus, ut post iraditam institutionem, minore semper inter illos partes, quæ suæ essent, suscipere. Itaq; non solum sibi quod suum nõ esset, nullo modo arrogabat, uerum demebat de proprio et in loquendo, et in conuersando cum familiaribus. Nec uero quancunq; ad interrogationem siue iocando, siue serijs utendo hic ipse ubiq; erit ironicus, ac dissimulans. Nam nec uir fortis quocunq; in periculo, fortitudine ac robore suo utetur, illudq; obibit. Nec urbanus et comis in funere iocatur, et ad risum inuitat dictis suis astantes. Delectus sed adhibendus, rectaq; illa ratio consulenda. Franciscus Pindericus Grammaticum cum commonefaceret, cupereq; illum minus excedere erga discipulos, temperantiusq; illos uerberare, uocatum illum ad se huiusmodi aggressus est dictis. Quid hoc amabo, quod aliorum quidem Grammaticorum discipuli suis de institutoribus queri consueuerunt, ferula quod nimis seuiant, te uero ipsum incusant quod nec irasci scias, nec scuticula ferire. Itaq; dissimulante[m] dum loquitur, Grammatico ruborem induxit. Mater nica Christiana de me admodum puero cum esset sollicita, sciretq; me assiduum agere apud Grammaticum, primasq; ferre inter condiscipulos partes, nec laudare coram uellet, alibi his adoriebatur, Quid o fili de te audio? quod hodie superatus è ludo discesseris, in themate Latinis uerbis explicando, Alibi, At ego mellitum tibi edulium paraueram, quod sperarem te uictorem literaria è concertatione rediturum, redis uictus? Quod igitur tibi paraueram ad eum sum qui te uicit missura. His igitur atq; alijs mater gaudium dissimulabat, dum laudare puerum me, coram omnino defugit, Socraticamq; per dissimulationem hortabatur ad p[ro]di-

scendas literas. Quin etiam prudet ~~desce~~ dissimulatio plurimum se-
cum fert momenti & in laudando, & in uituperando. Antonius Pa-
nhortata cum irridere uellet philosophantium e classe quempiam,
quem honoris causa haud nomino, perinde atq; admirabundus dice-
bat, Hic decimo post anno quicquid profecit, primo quidem studioru
die profecit. Horatius etiam Poeta insectandis uitijs, atq; irridendis
ineptijs magno pere est Socraticus. Quid quod Annibal eodem irri-
sionis genere lusit Antiochum Regem. cum enim Rex suas illi ostenta-
ret copias, & numero peringentes, & armis egregie instructas, per-
contanti satis ne ea aduersus Romanos essent, respondit se satis esse, ar-
bitrari, tametsi Romani admodum auari essent. Vide obsecro quam
Socratice ignauiam illius riserit. Eadem arte summis extulit Scipio-
nem laudibus. nam cum esset (ut traditum est memoria) sermo inter
eos de ducum excellentia, dixissetq; Annibal, primo sibi uideri sta-
tuendum loco Alexandrum Macedonem, secundo Pyrrhum Epiro-
tam, sibiq; assereret tertiu, intulissetq; Scipio, Quid si te non uicissem?
Tum ille, uel me respondit omnibus censerem praefendum. Itaq; per
hos quasi cuniculos, iterq; dissimulatum peruenit ad exquisitam illam
ac maxime celebrem laudem. Iulia Augusti filia, Marci Agrippae
uxor hac etiam uia paternam a se auertit reprehensionem. nam cum
animaduertisset patrem Augustum permolesto tulisse, quadam quod
in pompa ex cultiore ornatu, luxuq; indulgentiore processisset, dieq;
in sequenti matronali solum more culta patri se ostendisset, ab illoq;
mirifice esset laudata, quod in eam formam ornata incederet, Tum il-
la, ut erat ad dissimulandum instructa, uerbis his hesternum luxu
deprecata est, luxusq; increpationem a se auertit ingens. Heri me ui-
ri oculis exornauit, hodie patris. Multum itaq; has ad res siue in laudem
spectent, siue in accusationem, siue in respondendo, siue in iocando ipsa
ualet dissimulatio, ratione duce et comite. Petrus Copater cuius mors
senectuti meae ingens nuper uulnus inflixit, uir utiq; ad omne genus
facietiarum maxime appositus, cum praetereuntem conspicaretur ab u-
de locupletem hominem, maxime tamen attenuatum, hic inquit mul-
ta dando factus est diuitior. Idem cum uideret compluribus cum satel-
litibus incedentem militare hoim, eundemq; purpuratum, Nimiru hic
inquit hoc cum ornatu & clietela ad aram proficiscitur a dysuenia
impetraturus, quaeq; per uim rapinamq; abstulit, templo, arisq; obla-
turus. Confederat Laudinius compluribus cum literatis Antonianam
ad porticum, utiq; erat ingenij, literaruq; ostentator oppido quam glo-
riosus, cum recitasset uersus quosdam a se in laudem editos Bartholo-
maei Ronarellae

mei Rouarellæ sacerdotis Ca. an. æ. is, Quo, inq̄t, sciatis, uersiculi hi nostri quantopere Bartholomæum delectauerint, us ipse auditis confestim de manu quidē aureolos quinquaginta mihi dinumerauit. Aderat ibi homo qui & leuitatem eius nosset, & Bartholomæi magis strictas, atq; attenuatas, quàm parcas erogationes eē. Is itaq; ore quàm maxime composito, Per Petrum inquit & Paulū adiurarem, breui Laudium Pontificem Maximum futurum, cum in eum sacerdotes, auarissimum genus hominum tam sint liberales, Maeste ingenio Laudium uersus quàm plurimos & conde, & ede. facile hoc scribendi genere Pontificatum tibi comparaueris. Quæ potuit esse insinuatior irrisio? & inanissimi simul hominis, & inertissimi poetæ? Atq; hæc qdē ironia agnominari Irrisoria recte potest, nā nec Socratica prorsus ē, cū aut parū, aut omnino nihil demat iminuatq; et in a mo destia non recedat. utuntur autem ea & Oratores, & Poetæ, nō sine urbanitate. Thomas Pontanius per urbem deambulans, interrogatus a uiatore, an Cancellarius esset Perusinus? respondit, se uiatorem esse, impudentiq; interrogationi eius hæc ratione illudit. Actius Syncerus cum irridere uerbosum hominem honeste uellet, conuersus ad astantes, Homo hic inquit a nuto parum abest. Quid quod hæc ipsa dissimulatio maximam quandoq; uim habet laudationis, ut cum familiaris noster Suardinus Suardus in conuentu literatissimorum hominum commendare industriam uellet, assiduitatemq; adolescentis cuiuspiam in literis, Hic inquit adolescens a Musis auersus est adeo, ut etiam notes in choreis absumat ac palestris. Contra cum uituperare hominē maxime sordidum uellet, Homo hic inquit domi habet nitelarum omnium magistrum, sordiumq; censorem. Vticensis autem Cato licet ipse in explicanda animi sui sententia apertus admodum, ac liber esset, tamen surdaster cum haberetur, se penumero ac si non audisset, quorundam dictis nihil omnino respondebat. Itaq; dissimulandi genus illud Socraticum ut ad modestiam referendum est, sic hoc ipsum Catonis ad prudentiam, sapientissimumq; uiuendi usum, ac rationē. Nec uero pauca hoc dissimulationis genere non a maledictis modo se timentur, dum tanquam non audissent, illis non respondent, uerum etiam a malefactis, dum aliter etiam quàm dictum est, se se accipisse fingunt. Adolescens quidā uocatus ad testimonium dicendum in causa furto subreptæ lanæ, sumpta occasione a luna, quæ biduo ante delinquium passa esset, dissimulauit se audisse de lana, itaq; de luna respōdit. nāq; interrogatus a iudicibus de lanæ surreptione, sublatis in cœlum oculis, Per inquit cœlum ipsum iuro iudices, perq; dei poten-

rissimū numen, q̄ oīa nutu suo ^{id est deo} nunq̄ me dedisse operā Astro-
 logiæ, neq; unq̄ me audisse qua ratione lunæ surreptio fieret, addidit
 et ijs fatua quædā dicta. Quibus uersi in risum indices, arbitratiq; ri-
 dioris illū ingenij eē, ac persecuti eū cachinnis, abire e cōspectu perim-
 de ac fatuū permiserūt. Ille igitur ratione hac a' dicendo testimonio
 liber euasit. Prætor Neapolitanus p̄ urbē summiserat satellites, Focil-
 lū quædā qui caperent furti suspectū. ij percontati de eo cū essent Er-
 ricum Pudericum equitem Neapolitanum, isq; illum sciret proxima
 delituisse in taberna, At inquit Facellam scitote domum illam quæ est
 ante oculos paulo ante ingressum, est enim Neapoli Facellarum fami-
 lia peruetusta & nobilis, dumq; illi monstratam ingrediuntur do-
 mū, interim facultas, data est Focillo prætoris satellites euadendi. Itaq;
 dum se fingit Erricus pro Facillo Facellam audisse, fugæ illius consu-
 luit. Constans etiam fama est, diuum Franciscum, dum inter homines
 ageret, lepuscū canes fugitantem, quo saluum faceret, delatum illū
 metu ad pedes eius cepisse, atq; intra tunicæ sinistram manicam, quæ
 laxior esset, immisum abscondisse, cumq; uenatores facti obuiam per-
 contarentur, qua lepus transisset, dextera leuam designans. Scitote re-
 spondit uiri, hac illum minime transisse. Igitur uir sanctissimus dissi-
 mulatione ea usus est, quo a' canum dentibus lepuscū liberaret,
 quem postea eductum e manica abire liberum permisit. Quod &
 si fortasse in exemplum fictum est, tamen & similia quandoq; acci-
 disse in rebus hominum, palam est. Et hæ quidem dissimulationes li-
 cet factæ magis cōstent quā dicto, tamem a' dicto ut male accepto ini-
 tum ducunt, & causam.

minino autem rerum publicarum moderatores, quiq; populis præfunt
 ac nationibus, animaduertere, uel perpendere potius examinatissime
 quidem debent, qua et uia, & fronte dissimulatione hac utantur. Si-
 quidem eorum dicta, sententiæq; & altius penetrant in animos audi-
 entū, & latius tum dicta, tum responsa significationes extendūt suas,
 alijq; atq; alij diuersis ea modis interpretantur, ut cum Iacobus Cal-
 dora cogitabundus inter deambulandum immurmurasset, Capuam
 Roma quidem minorem at Carthagine maiorem fuisse. Tum unus
 ex ijs qui aderant suspicatus, agitare animo Iacobum Capuæ obsidio-
 nem, confestim id Campanis significauit, quod haud multo post Iacobi
 consilijs incommodi plurimum attulisse constat. Quocirca principibus
 uiris, rerumq; publicarum administratoribus & ubi, & qua uia, et
 apud quos Socratica hæc utantur dissimulatione, etiam atq; etiam con-
 siderandum est. Ferdinandus Alphonfi filius patre mortuo interroga-

tus a familiaribus amicisq; an ararium relictum esset ei a patre abunde amplum? dum illud dissimulanter extenuat, regulos penè omnes, optimatesq; ciuitatum regni ad rebellionem inuitauit. pro tempore tamen ac loco ipsa extenuatio non parum ad auctoritatē, existimationemq; Qua quidem arte Federicus Vrbinās sepe numero magna cum prudentia utebatur, nam nec raro quidem, nec occulto, aliquando etiā in propatulo hosti se imparem dicebat, parietisq; suas minores profitebatur, quo uerbis ipsi hosti significatis, imprudētiorē illum, minusq; cautum redderet. Quo fit, ut hæc ipsa omnia, ratione metienda sint, arteq; temperanda. Quando ratio ea quæ a Peripateticis iure quidē recta dicitur, actiones in utranq; partē nostras definit.

Res autem ipsa & docuit, & assiduo docet, non in uoce solum, ac uerbis, uerum etiam in uultu, gestuq; ironiam locum ac ius suum retinere, ut cum aliud dicimus, aliud innuimus, aliud uultu, aliud manu significamus. hinc apud Persium,

11 O' Iane a tergo quem nulla ciconia pinxit.

Nam et contemptus, ac derisiones quædam gestu magis ac signis fiūt, & maxima sunt ex parte ironiæ, cum tamen uoce laudem uideantur afferre. Nā et prætereūtes siue ciues, siue peregrinos postq; eos blāde familiariterq; salutauimus, aut manuum gestu, aut oris irridere consueuimus, ut saluatio ipsa omnino fuerit ironica, ac ridicularia. Quid quod uerba quædam maxime sunt ad ironiam idonea? quale est uerbum Vale, & Viue, aliæq; salutandi uoces, indeq; inductum est, ut sepe numero ab eruditissimis etiam scriptoribus ea uerba malam dīcantur in partem, ut illud Terentianum, ualeant qui inter nos dissidium uolunt. & Tibullianum illud,

12 O' ualeant syluæ, deficientq; canes.

Item apud Virgilium, Viuite syluæ. & apud Valerium Catullum,

13 Cum suis uiuat, ualeatq; mæchis.

An non serui interdū, ac ne quam et scelerati homines uerbis dictisq; fœdis ac contaminatis sibi male dicunt, inuicemq; conuiciantur, ac detrahunt? cum ipsa tamen detractio laudationis in se uim habeat, ac speciem congratulationis quasi cuiuspiam.

De ironia igitur, Socraticaq; dissimulatione hæctenus. Absoluta est, ut arbitror, de sermone disputatio, communiq; oratione, ac familiari, præcipueq; pars ea qua requies queritur, relaxatioq; a laboribus ac molestijs. E qua quidem explicatione liquido apparet, quæ uitia sint inter colloquendum fugienda, sermonesq; domesticos, quæ contra mediocritates complectendæ. Tu uero sic habeto ad honestas uoluptates, re-

DE SERMONE LIB. VI.

laxationesq; a curis, ac negotijs nihil tā conferre, quā sermones il
li conferunt, colloctionesq; quæ de deo habentur, diuinisq; de rebus.
Id quod nuper Petrus Compater moriens declarauit. paulo enim ante
quā animam ageret, multa cum de deo, deq; animorum differuisset
æternitate, sic deniq; ad astantes nos, quos ualere iubebat, conuersus, et
tanquam ultimo in actu constitutus, lingua etiam hebescente dixit, O-
mnes quidem sermones inter notos atq; amicos esse suauissimos, illos
uero multo suauiores quorum materia deus esset. Quocirca nos ipsos
exhortatus prius, post etiam per deum ipsum obtestatus rogabat, uti a-
micitie memores, quoties conueniremus, nostra omnis oratio a deo in-
ciperet, desineretq; in deo.

FINIS.